

MPRA

Munich Personal RePEc Archive

Globalisation, Poverty and Genetically Modified Agricultural Product

Aktas, Erkan

Faculty of Economics Admin.Sciences at BIGA

2006

Online at <https://mpra.ub.uni-muenchen.de/8657/>

MPRA Paper No. 8657, posted 10 May 2008 02:28 UTC

Küreselleşme, Yoksulluk ve Genetiği Değiştirilmiş Tarım Ürünleri

Erkan AKTAS¹

¹Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Biga İ.İ.B.F. İktisat Bölümü, 17200 Biga-ÇANAKKALE

Tel: 02863358739 erkan@comu.edu.tr aktas_erkan@yahoo.com

Özet

1980 sonra neo-klasik iktisadi politikalarla birlikte küreselleşen dünyada yoksulluk ve gelir dağılımı eşitsizliği daha da ön plana çıkmıştır. Küreselleşme dalgası, çevre ülkelerin merkez ülkelere ticari bağımlılığının yanında teknolojik bağımlılığı da getirmiştir. Bu çalışmadaki amaç, dünyadaki küreselleşme sürecini, teknolojik gelişme ve yoksulluk sonuçları ile birlikte değerlendirebilmektir.

Artan nüfus ve birlikte açlığı çözüleceği sloganı gerçekleştirilen genetiği değiştirilmiş üretim ne yazık ki yalnızca gelişmiş ülkelerin ticari kaygılarına hitap etmektedir. Hatta genetiği değiştirilmiş ürünler etik yönden tartışılmadan ve insan sağlığına ve ekolojiye olası etkileri tam olarak araştırılmadan “kar” hırsı ile birlikte çok hızlı bir şekilde yaşamımıza girmiş durumdadır.

Bu çalışmadaki materyal, ikincil veriler ve konu ile ilgili literatürlerden oluşmaktadır. Bu çalışmada kullanılan yöntem ise, küreselleşmeyle birlikte, teknolojik gelişme ve yoksulluk (Açlık sorunu) arasındaki ilişkilerin betimsel olarak incelenmesidir.

Sonuç olarak neo-klasik iktisadi teorilerin mutlak, göreceli yoksulluğun yanında insani yoksulluğu da ön plana çıkarmaktadır. Özellikle tarım alanlarında oluşturulacak teknoloji politikalarında yalnız ekonomi ön plana çıkartılmamalı ve bu teknolojilerin ekolojiye ve insana verebileceği zararları dikkate alınmalıdır

Anahtar Kelimeler: Küreselleşme, yoksulluk, genetiği değiştirilmiş, tarım ürünleri

Globlozation, Poverty and Genetically Modified Agricultural Product

Abstract

Poverty and income equality have become to stand in the forefront of the world that globalised through neo-classical policies after 1980. Besides technological dependence, globalisation wave has also led to a commercial dependence of surrounding countries to the central countries as well. The purpose of this study is to evaluate globalisation process in the world through its results of technological development and poverty.

Production of genetically modified products which were justified as a solution to poverty caused by growing population; however, only appeals to the commercial considerations of developed countries. Due to profit ambition, these products have entered into our lives fast before they are discussed ethically and examined about their possible effects on the human health and ecology.

This study consists of material, secondary data and literature about the subject. The method used in the study is descriptive examination of the relationship between poverty (the problem of hunger) and technological development through globalisation.

As a result, besides and relative poverty, neo-classical economic theories also bring human poverty in the forefront. Especially, economic considerations should not be highlighted in the technology policies for agriculture fields but the hazards of these technologies on ecology and human beings should also be taken into consideration.

Keywords: Globlozation, Poverty, Genetically Modified, Agricultural Product

1.Giriş

Son yıllarda teknolojiye hızlı değişim, uluslararası ticarete ve sermaye transferinde serbestleşme, ekonomide serbest piyasa sistemini esas alan yeniden yapılanmalar ve siyasette ise daha liberal bir demokrasiye yönelik açılımlar küresel ölçekte yaygınlaştırılarak, derin ve kapsamlı bir nitelik kazanmıştır.

Küreselleşmenin tanımı, boyutları ve sonuçları konusunda nereden baktığınıza göre değişen birçok yorum ortaya çıkmaktadır. Örneğin küreselleşmeyi bugüne özgü bir gelişme olarak yorumlayanlar

olduğu gibi küreselleşmeyi merkantilist dönemden beri süregelen bir gelişmenin yeni bir evresi olarak tanımlayanlar da vardır.

Küreselleşme sürecinde, dünya ekonomisinde ve toplumsal yapılarda meydana gelen değişimlerin özellikle gelir dağılımı ve yoksulluk sorunlarını arttırmıştır. Dünya Bankası ve Birleşmiş Milletlerin yayınlamış olduğu istatistiklerde, dünyada açlık sınırında yaşayan kişi sayısının önemli düzeylerde olduğu görülmektedir. Bu nedenle de, yaşadığımız küreselleşme evresinin zaafı ve çelişkileri açısından tanımlanması ve irdelenmesini gözlemek

yerine bu konuları daha da derinlemesine incelemek çevre ülkelerin çıkarımadır.

Örneğin teknolojik gelişmelerin küreselleşmesi, birçok ülke açısından bunların yalnızca tüketimi anlamına gelmekte, bunlara dünyanın her yerinde kolay ulaşılır olması, o ülkelerin teknolojik açıdan gelişmesine hizmet eder görünmemekle birlikte, bu durum çevre ülkelerin merkez ülkelere ticari bağımlılığının yanında teknolojik bağımlılığı da getirmektedir. Teknolojik yakınlaşma, dünyanın Merkez ve çevre (Kuzey – Güney) diye bölünmesini ortadan kaldırmadığı gibi, bu ayrımın daha da derinleşmesine neden olmaktadır.

Bu çalışmadaki amaç, dünyadaki küreselleşme sürecini, teknolojik gelişme ve yoksulluk sonuçları ile birlikte değerlendirmektir. Teknolojik gelişmeye örnek olarak genetiği değiştirilmiş tarım ürünleri incelenmiştir. Aynı zamanda, genetiği değiştirilmiş tarım ürünlerinin, gelecek yıllarda artması beklenen açlık sorunu çözümüyle ilgili mevcut hipotezler tartışılacaktır. Bu çalışmada kullanılacak veriler, çeşitli yıllar itibarıyla Gelişmiş Ülke (GÜ) ve gelişmekte olan ülkelerin (GOÜ) Genetiği değiştirilmiş tarım ürünleri ile ilgili verilerden oluşmaktadır. Aynı zamanda bu konu ile ilgili mevcut literatürlerden de yararlanılmıştır. Bu çalışmadaki yöntemde, genetiği değiştirilmiş ürünler ile ilgili veriler karşılaştırılarak, küreselleşme, yoksulluk (açlık sorunu) ve teknolojik gelişme ilgili literatürler betimsel olarak değerlendirilmektedir.

2. Küreselleşme ve Yoksulluk

Küreselleşme, ekonomik, politik, sosyal kültürel ve diğer alanlarda bazı ortak konuların ulusal sınırları aşarak uluslararası bir alanda yayılmasını ifade etmekle birlikte bir çok tanım mevcuttur. Küreselleşmeyle ilgili iyimser ve kötümser iki temel farklı bakış mevcuttur. Bu iyimser bakışın önderliğini daha çok uluslararası kuruluşlar (WTO, OECD, IMF vb.) yapmaktadırlar. 1980 sonrası ortaya çıkan neo-klasik iktisadi düşünce; küreselleşmeyle birlikte serbest piyasa koşullarının dünyaya hakim olmasının yaşanan krizlere en iyi reçete olacağını belirtmektedirler. Uluslararası kuruluşlarla paralel düşünen ve Dünya Ticaret Örgütü ve Dünya Bankasının çalışma raporlarında ön plana çıkan bazı ekonomistler, küreselleşme sonucu ticaret ve bununla birlikte gelirin artacağını ve bu durumunda gelişmekte olan ülkelerin zenginlik pastasında pay almalarını kolaylaştıracağını savunmaktadırlar (Law, ve ark.,1998; Drabek ve Griffith, 1998; Yusuf, 2001).

İyimser düşüncelerin temel kaynağı David Ricardo "Mukayeseli Üstünlükler Teorisi"dir. 1978 yılında GATT (Gümrük tarifeleri ve Ticaret Genel Antlaşması- General Agreement on Tariffs and Trade) yetkilileri, "bu teorinin serbest ticaretin bugün de tek doğrulayıcı olarak kaldığını" belirtmişlerdir (Partant, 2002).

Neo-klasik iktisatçılar, 1973 Petrol krizinin Keynesci Refah Devleti politikaları sonucu oluştuğu ve bunun için neo-liberal politikaların ön plana çıkarılması gerektiğini vurgulamışlardır. Washington Uzlaşması ile bilinen ekonomi politikası, ulusal ve uluslar arası alanda serbest piyasa ekonomisine işlerlik kazandırabilecek öneriler geliştirmiştir. "Özelleştirme, deregülasyon (kuralsızlaştırma/serbestleştirme), ulusal piyasalara (mal/hizmet, faktör ve finansal piyasalar) rekabetçi unsurların adaptasyonu, uluslararası mal, hizmet ve sermaye piyasalarının serbestleşmesi, korumacılık uygulamasına son verilmesi gibi klasik iktisat politikalarının türev uygulamalarının yirminci yüzyılın son çeyreğinde önemli ekonomik başarı kriterleri olmuştur" (Günsoy, 2005). Serbest ticaret. normlarını bütün dünyada egemen kılmayı amaçlayan ve GATT müzakerelerine taraf ülkelerin onayıyla 1995'te yürürlüğe giren Dünya Ticaret Örgütü (WTO) Kuruluş Anlaşması ve eki anlaşmalar (Uruguay Turu Nihai Senedi.) küreselleşmenin kurumsallaşması yönünde atılan önemli adımlar ile Washington Uzlaşması ile bilinen ekonomi politikası arasındaki paralellik dikkat çekmektedir.

Neo-klasik iktisadi düşünce ürünü olan Küreselleşmeye karşı Neo-Marxist ve Neo-Keynesci² iktisatçılar başı çekmektedir. Bununla

¹ Marks ve Engels küreselleşme bakışı XIX yüzyılın ortalarına kadar gitmektedir. 1848 yılında yazılan Komünist Parti Manifestosunda, "*Burjuvazi üretim aletlerinde ve dolayısıyla üretim ilişkilerin tümünde durmadan devrim yapmazsa yaşayamaz. Oysa daha önce bütün sanayici sınıflar için eski üretim biçimlerinin değişikliğe uğramadan korunması varlıklarının ilk koşuluymdu.(...) Durmadan yeni sürüm pazarları edinme gereksinimleriyle itilen burjuvazi yeryüzünün tümünü istila ediyor. Her yere girmesi her yere yerleşmesi her yerde ilişkiler kurması gerekiyor*"(Marks ve Engels, 1976).

² Keynes'in ticarete kendine yeterli olmayı savunduğu 1933 yılında makalesinde, değişik ülkelerin, kendisinin "*politik ekonominin yeni araçları*" tartışmada "*Biz, kedinizi laissez faire (bırakınız yapsınlar) kapitalizminin ... ideal prensiplerine göre bir denge oluşturmak için çalışan dünya güçlerinin merhametine teslim edemeyiz. Ülkelerin kendine yeterliliklerinin artması yalnızca kendi başına bir ideal değildir; aynı zamanda diğer ideallerin*

beraber, küreselleşmenin ilk defa yaşanmadığı ve hatta XIX. Yüzyılın sonları ve XX yüzyılın başında merkez ülkelerin bugünden daha fazla dünyaya entegre olduğunu belirtmektedirler³ (Rodrik, 1997). Marksist düşünceye göre kapitalizmin, kendi dinamikleri gereği zaten küresel olduğudur. Keynesçi düşünce ise klasik iktisadi bakışı açısına karşılık “refah devleti” olgusunu ön plana çıkarmıştır. 1929 ekonomik krizden çıkmak için sermaye bunalımının yanında ekonomik, sosyal ve politik süreçte dikkate alınması gerektiğini savunmuşlardır. Burada; yoksulluk, eğitim, sağlık, tam istihdam, altyapı, gelir dağılımı, azınlık, göçmen vb. konularının “refah devleti” için önemliliği olduğu belirtilmiştir (Sallan, 2004).

Keynesçi refah devletinin işlevleri, piyasa ekonomisinin başarısızlıklarını, yetersizliklerini, toplumsal gerilimi gidermek ve toplumsal meşruiyeti sağlamak için, müdahaleci, düzenleyici yeniden dağıtıcı ve girişimci olarak belirlenmiştir (Önver ve ark., 2005). Burada Keynesçi düşünce aynı zamanda tam istihdamın kendiliğinde oluşamayacağı ve bu yüzden “refah devleti” anlayışıyla birlikte, işsizlik ve gelir dağılımı sorunlarının kendiliğinden çözülemeyeceğini savunmaktadırlar.

Küreselleşme ile artan teknolojik gelişmeler, çevre ülkelerin ticari ve mali bağımlılıklarının yanında teknolojik bağımlılıklarını artırmaktadır. “Teknolojik bağımlılık, teknoloji üreticisi merkez ile teknoloji alıcısı çevre arasında, teknolojik ilişkilerden dolayı oluşan özel bir bağımlılık biçimini ifade eder. Teknolojik bağımlılık, teknoloji üretme kapasiteleri farklı ülkeler arasında teknolojik düzeyde kurulan ilişkilerin bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır”(Erdost, 1982).

Küreselleşme sürecinde artan bağımlılık ilişkileri sonucunda, yoksulluk ve gelir dağılımı eşitsizliği ön plana çıkmıştır. Yoksulluk sorunu büyüme ve kalkınma sorunu ile işkili görülmekle birlikte ekonomik büyümenin gerçekleştiği ve yoksulluğu arttığı durumlara rastlanmaktadır (Avcı, 2003). Yoksulluk kendi içerisinde farklılık göstermektedir⁴

güvenli ve uygun bir tatbikatını mümkün kılacak bir ortam yaratmaya yöneliktir”(Keynes, 1982).

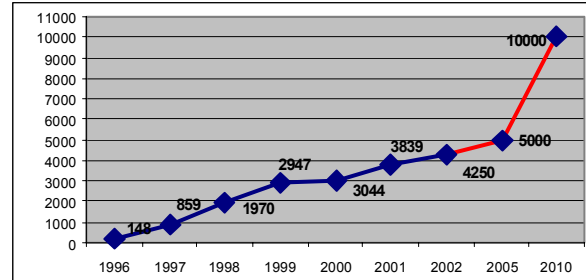
³ 1870’den bu yana ABD, Batı Avrupa ve Japonya’nın toplam ihracatlarının milli gelir içerisinde yerlerini Rodrik,D., 1997. “Küreselleşme Sınır Aşımı” (S:22) ayrıntılı olarak göstermektedir

⁴ Yoksullaşmayı, mutlak, görel, insani, kırsal, kentsel vb şekilde farklılaştırılabilir (Avcı, 2003). Fakat bu çalışmada da daha çok mutlak yoksulluk üzerine durulmuştur.

Dünya Bankası ve Birleşmiş Milletlerin yayınlamış olduğu istatistiklerde, dünyada açlık sınırında yaşayan kişi sayının önemli düzeylerde olduğu görülmektedir.“Dünya Bankası üçüncü dünyanın %18’inin “aşırı yoksul” ve %33’ünü “yoksul” olduğu tahmin ediliyor. Dünya bankasının küresel yoksulluk konusunda bir referans halinde gelen önemli bir çalışmasında “üst yoksulluk sınırı” keyfi bir şekilde kişi başına günde 1 ABD doları olarak belirleniyor. Tek tek ülkelerdeki kişi başına günlük geliri 1 ABD dolarını aşan nüfus grupları keyfi bir şekilde “yoksul olmayanlar” olarak tanımlıyor. Bir başka deyişle gelir istatistiklerini manipüle edilmesine dayanan Dünya Bankası verileri gelişmekte olan ülkelerdeki yoksullukları bir azınlık grubu olarak göstermek için yararlı bir amaca hizmet ediyor (Chossudovsky, 1999)”.

3. Tarımda Genetiği Değiştirilmiş Üretim

Merkez ülkelerdeki bilim adamları dünya nüfusunun 2050 yılında yaklaşık 11 milyar olacağını ve dünyadaki yoksulluğun giderek daha da artacağını ve bu durumun mevcut tarımsal üretimin artırılmasına ilişkin çalışmalara hız verildiğini belirtmişlerdir. Bu nedenle tarım alanlarında kullanılan genetiği değiştirilmiş ürünler özellikle dünyadaki açlık sorunu çözeceğini ön görülmektedir. (James ve Ktattiger,1996) Bu yüzden 1986-2005 yılları arasında Genetiği değiştirilmiş tarım ürünleri ile ilgili toplam 3.647 deneme yapılmıştır. Bu denemelerin %91’i gelişmiş ülkelerde, %9’u da gelişmekte olan ülkelerde yapılmıştır (James ve Ktattiger, 1996).

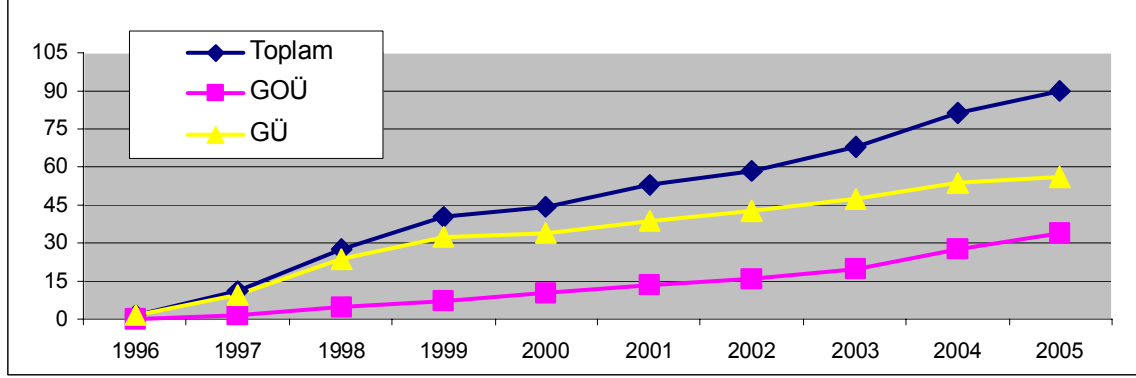
Kaynak: Wood, 2002 (James, 2002b’den alınmıştır).

Şekil 1. 1995 - 2010 Yılları Arasındaki Dünya Genetiği Değiştirilmiş Tohum Piyasası Tahmini Değeri (milyon Dolar)

Şekil 1’de görüldüğü gibi 1995 yılında dünya genetiği değiştirilmiş tohum piyasası tahmini değeri 148 milyon Dolar iken 2002 yılında 4,25 milyar Dolar’a çıkmıştır. Dünya genetiği değiştirilmiş tohum piyasasının 2005 yılında 5 milyar Dolar ve 2010 yılında 10 milyar Dolar olacağı tahmin edilmektedir.

Genetiği değiştirilmiş ürünlerin sağlayabileceği potansiyel yararlar, tarımsal girdi üreten ve satan şirketlerin dikkatinden kaçmamaktadır. Tohumluk pazarına hakim durumda bulunan belli başlı biyolojik araştırma (life sciences) şirketleri bitki genetik mühendisliğine yatırım yapmaktadırlar.

Bütün dünyada yaygın bir şekilde yürütülmekte olan geleneksel bitki ıslahı çalışmalarının aksine, gen aktarılmış bitkiler üzerinde yapılan araştırmaların çoğu esas itibarıyla Kuzey Amerika ve Batı Avrupa gibi sanayileşmiş ülkelerde yapılmaktadır (Feldman ve ark 2000).

Kaynak: James, 2002a; James, 2003; James 2004; James2005.

Şekil 2. Genetiği Değiştirilmiş Tohumların Yıllara ve Ürünlere Göre Ekim Alanı

Şekil 2'de görüldüğü gibi genetiği değiştirilmiş tarım üretim alanları hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerde düzenli olarak artmaktadır. Toplam genetiği değiştirilmiş üretim alanlarının % 62'si gelişmiş ülkelerde, %38'i gelişmekte olan ülkelerde bulunmaktadır.

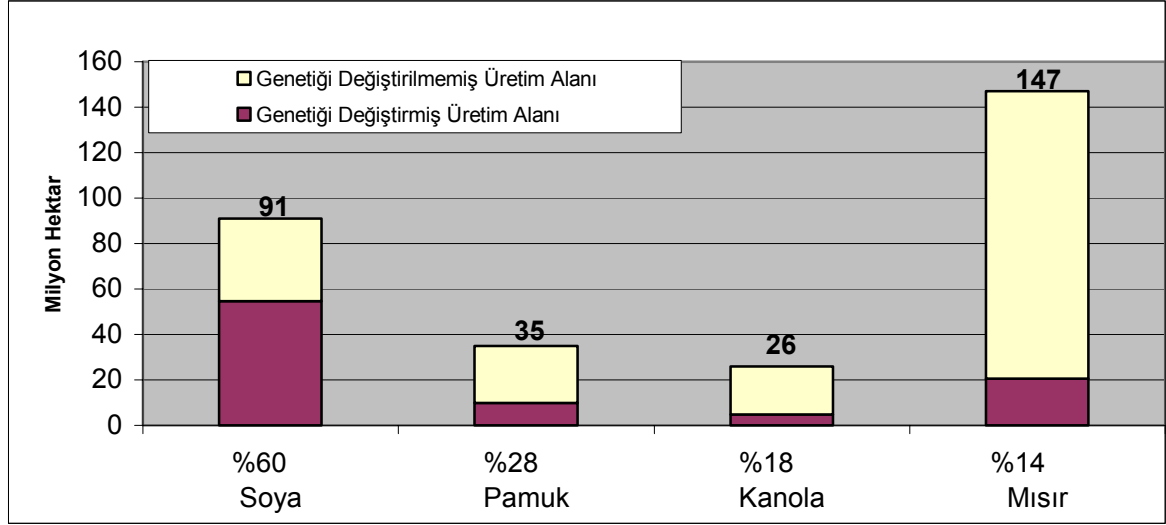
Toplam Genetiği değiştirilmiş alanların %63'ü (42,8 milyon ha.) ABD'de bulunmaktadır. ABD'yi sırasıyla, Arjantin (13,9 milyon ha), Kanada (4,4 milyon ha.), Brezilya (3,0 milyon hektar) ve Çin (2,8 milyon hektar) takip etmektedir. Bu beş ülke toplam transgenik üretim alanlarının %95'ine sahiptirler (Çizelge 1).

Çizelge 1. Genetiği Değiştirilmiş Tarımsal Ekim Alanının Yıllara ve Ülkelere Göre Ekim Alanı

Yıllar	Ekim Alanı (Milyon Hektar)					
	Dünya	ABD	Arjantin	Kanada	Brezilya	Çin
1996	1,7					
1997	11,0	8,1	1,4	1,3	0,0	0,0
1998	27,8	20,5	4,3	2,8	0,0	0,1
1999	39,9	28,7	6,7	4,0	0,0	0,3
2000	44,2	30,3	10,0	3,0	0,0	0,5
2001	52,6	35,7	11,8	3,2	0,0	1,5
2002	58,7	39,0	13,5	3,5	3,5	2,1
2003	67,7	42,8	13,9	4,4	3,0	2,8
2004	81,0	47,6	16,2	5,4	5,0	3,7
2005	90,0	49,8	17,1	5,8	9,4	3,3

Kaynak: James, 2002a, James, 2003, James, 2004, James, 2005.

Şekil 3'de görüldüğü gibi dünyada toplam 91 milyon hektar soya ekim alanının %60'ında, toplam 35 milyon hektar pamuğun %28'sinde, toplam 26 milyon hektar kanolanın %18'inde ve toplam 147 milyon hektar mısırın %14'ünde genetiği değiştirilmiş üretim yapılmaktadır.

Kaynak: James, 2005.

Şekil 3. Genetiği Değiştirilmiş Tarım Ürünlerinin Dünya Toplam Ekim Alanı İçerisindeki Payı

Dünyada toplam genetiği değiştirilmiş ekim alanlarının %60'ında soya, %24'ünde mısır, %11'inde pamuk ve %5'inde kanola üretilmektedir (James, 2005).

2005 yılında yalnız ABD'nin dünya mısır ihracattaki payı %59 iken genetiği değiştirilmiş ekim alanlarının yaygın olduğu Çin, Arjantin ve Brezilya ile birlikte toplam dünya mısır ihracatının %89'unu gerçekleştirmektedirler. (USDA, 2006a).

2005 yılında yalnız Arjantin'inin dünya soya ihracattaki payı %49 iken genetiği değiştirilmiş ekim alanlarının yaygın olduğu Brezilya ve ABD ile birlikte toplam dünya soya ihracatının %79'unu gerçekleştirmektedirler. (USDA, 2006b).

Genetiği değiştirilmiş tarım ürünlerindeki bu hızlı teknolojik gelişim etik yönden tartışılmadan ve insan sağlığına olası etkileri tam araştırılmadan önemli oranda yaşamımıza girmeye başlamıştır. Genetiği değiştirilmiş ürünlerin çevreye ve insan sağlığına kötü yönde etkileyebileceği yönünde çalışmalar da bulunmaktadır (Feldman ve ark., 2000; Losey ve ark., 1999).

4. Sonuç ve Öneriler

1980 sonrası neo-klasik iktisadi politikalarla birlikte küreselleşen dünyada yoksulluk ve gelir dağılımı eşitsizliği daha da ön plana çıkmıştır. Dünya Bankasının verilerine göre bu durum rakamlarla da doğrulanmaktadır. Uluslararası ticari kurumlar ve bunlara yakın neo-klasik iktisatçılar, küreselleşmeyle birlikte mevcut krizlerin çözüleceği yönde görüşler savunurken, neo-Keynesçi ve Neo-Marksist iktisatçılar, küreselleşme ülkelerarası eşitsizliği ve yoksulluğu arttırdığını belirtmişlerdir.

Küreselleşme ile artan teknolojik gelişmeler, GOÜ'nin ve mali bağımlılıklarının yanında

teknolojik bağımlılıklarını artırmıştır. Özellikle son dönemlerde genetiği değiştirilmiş tarım ürünlerinde hızlı teknolojik gelişim görülmektedir. Bu konudaki tarla denemeleri 1995'te tamamlandıktan sonra 1996 yılında genetiği değiştirilmiş üretime başlanmış ve 2005 yılında 91 milyon hektar alana ulaşılmıştır. Genetiği değiştirilmiş ürünlerin sağlayabileceği potansiyel yararlar, tarımsal girdi üreten ve çok uluslu şirketlerin (ÇUŞ) dikkatini tohum pazarına yöneltmiştir. Tohumluk pazarına hakim durumda bulunan ÇUŞ'lar genetik mühendisliğine yatırım yaparak, bu alana da hakim olmaktadır. Artan üretim alanı ile birlikte, gelişmiş ülkeler genetiği değiştirilmiş tohum satışlarından 2010 yılında yıllık 10 milyar dolar kazanacağı tahmin edilmektedir. Bununla birlikte, gelişmiş ülkeler Genetiği değiştirilmiş üretim ile birlikte kendi üretim ve dış ticaretlerinde önemli artışlar sağlamışlardır.

Dünyada artan açlık sorununu çözeceği sloganı geliştirilen genetiği değiştirilmiş üretim ne yazık ki yalnızca gelişmiş ülkelerin ticari kaygılarına hitap etmektedir. Hatta genetiği değiştirilmiş ürünler etik yönden tartışılmadan ve insan sağlığına ve ekolojiye olası etkileri tam olarak araştırılmadan "kar" hırsı ile çok hızlı bir şekilde yaşamımıza girmiş durumdadır.

Sonuç olarak neo-klasik iktisadi teorilerin mutlak, göreceli yoksulluğun yanında insani yoksulluğu da ön plana çıkarmaktadır. Özellikle tarım alanlarında oluşturulacak teknoloji politikalarında yalnız ekonomi ön plana çıkartılmamalı ve bu teknolojilerin ekolojiye ve insana verebileceği zararları da dikkate alınmalıdır.

Kaynaklar

- AVCI, N., 2003. Yükselen Bir değer (!) Olarak Yoksulluk ve Türkiye. Yoksulluk Sempozyumu. Deniz Feneri yayınları. . Cilt. İstanbul.
- CHOSSUDOVSKY, M., 1999. Yoksulluğun Küreselleşmesi IMF ve Dünya Bankası Reformlarının İçyüzü . Çev. DOMANIÇ, N. Çivi Yazları Yayınevi, İstanbul.
- GÜNSOY, B., 2005. 20. Yüzyılda Küresel Eşitsizlik. ÇOMU Biga İİBF II. Ulusal Sivil Toplum Kuruluşu Kongresi Bildiriler Kitabı “Küresel Eşitlik”. Çanakkale.
- DRABEK, Z., GRIFITH, S., 1998. Managing Capital Flows in Transtition Economics with a Case Study of Central and Eastern Europe. Staff Working Paper ERAD-98-04. Geneva: WTO
- ERDOST, C., 1982. Sermayenin Uluslararasılaşması ve Teknoloji Transferi. Savaş Yayınları. Ankara.
- FELDMAN, M., MORRIS, M., HOISINGTON, D., 2000. Genetik Yapısı Değiştirilmiş Organizmalar Üzerine Tartışmalar. Tecrüme:Dr. Mehmet Uyanık, Hasad Dergisi, Temmuz 2000.
- JAMES, C., 2002a. Preview: Global Status of Commercialized Transgenic Crops: 2002. ISAA Brief No.27.ISAAA:Ithaca, NY.
- JAMES C., KRATTIGER A.,F., 1996. Global Review of the Field Testing and Commercialization of Transgenic Plants, 1986 to 1995: The First Decade of Crop Biotechnology. ISAA Brief No.1.ISAAA:Ithaca, NY.pp.31.
- JAMES, C., 2003. Preview: Global Status of Commercialized Transgenic Crops: 2003. ISAA Brief No.30.ISAAA:Ithaca, NY.
- JAMES, C., 2004. Preview: Global Status of Commercialized Transgenic Crops: 2004. ISAA Brief No.32.ISAAA:Ithaca, NY.
- JAMES, C., 2005. Preview: Global Status of Commercialized Transgenic Crops: 2005. ISAA Brief No.34.ISAAA:Ithaca, NY.
- LAW,P., OLARREAGA, M., SUAREZ, J., 1998. Does Globalization Cause a Higher Concentration of International Trade and Investment Flows? Staff Working Paper ERAD-98-04. Geneva: WTO
- LOSEY, J., E., ROYA, L., S., CARTER, M., E., 1999. Transgenic Pollen Harms Monarch Larvae. Nature. 399:214. London
- KEYNES, J., M., 1982 (1933). “Natioanal Self-Sufficiency. In the Collected Writting of John Maynard Keynes. Vol.21
- MARX, K., ENGELS, F., 1976 (1848). Komünist Manifesto. Çev. Süleyman Arslan. Bilim ve Sosyalizm Yayınları. Ankara
- ÖNVER, Ş., M., ŞİRİNER, İ., ÇETİN, Ü., 2005. Küreselleşme Sürecinde Yoksulluk ve Sivil Toplum Kuruluşları. ÇOMU Biga İİBF II. Ulusal Sivil Toplum Kuruluşu Kongresi Bildiriler Kitabı “Küresel Eşitlik”. Çanakkale.
- SALLAN, G., S., 2004. Sosyal Devlet Bitti Yaşasın Piyasa. Etik Yayınları. İstanbul.
- PARTANT, F., 1982. Kalkınmanın Sonu “Bir Alternatif Doğuyor”. Çev. BAŞKAYA, F., 2002. Özgür Üniversite Kitaplığı: 35. Maki Basın Yayınevi. Ankara.
- RODRİK, D., 1999 (1997). “Küreselleşme Sınır Aştı mı ?” Çev. AKYAL, İ. ; ÜNSAL, F.,1999. Kızılelma Yayıncılık. İstanbul.
- WOOD, 2002. Wood, 2002. JAMES, C., 2002'den alınmıştır. Global Review of Commercialized Transgenic Crops: 2001 Feature: Bt Cotton. ISAA Brief No.26.ISAAA:Ithaca, NY.
- USDA, 2006a. Grain: World Markets and Trade. <http://www.fas.usda.gov/grain/circular/2006/08-06/all.pdf>.
- USDA, 2006b.Oilseeds: World Markets and Trade. <http://www.fas.usda.gov/oilseeds/circular/2006/06-08/table5t7>.
- YUSUF, S., 2001. Globalization and the Challenge for Developing Countries. World Bank Research Paper.